

ДОПОМОГА ПІДПІЛЬНИКІВ І ПАРТИЗАНІВ ЧЕРВОНИЙ АРМІЇ У ВИГНАННІ ГІТЛЕРІВСЬКИХ ОКУПАНТІВ З УКРАЇНИ І БІЛОРУСІЇ НА ПОЧАТКУ 1944 РОКУ

© Іващук С.О., 2003

Розглянуто питання бойової співдружності та дій українських, білоруських і польських підпільників і партизанів у наданні допомоги наступаючим частинам Червоної Армії у звільненні території України та Білорусії від німецько-фашистських окупантів на початку 1944 року.

The article is dedicated to the battle fraternity and the fight of Ukrainian, Byelorussian and Polish people working in underground as well of partisans doing their best to help the approaching Red Army liberating the territories of Ukraine and Byelorussia from German interventionisms at the begining of 1944.

Питанням підпільно-партизанського руху в роки Другої світової війни була приділена певна увага колишньою радянською історіографією. Хоча, слід зазначити, загалом вона носила надто узагальнюючий характер. У багатьох випадках з поля зору науковців випадали рядові учасники бойових баталій тих суворих днів, їх прізвища та імена. Недостатня увага приділялася соціальному і національному складу підпільно-партизанських структур, що не розкривало повної картини їх діяльності та взаємовідносин. Сьогодні ж проблеми підпільно-партизанського руху, як видно з публікацій останніх років, зокрема, А.С. Чайковського [2], В.І. Кучера [16], О.В. Бажана, А.В. Кентія, В.С. Лозинського, О.С. Ткача [21], С.О. Іващука [10], проведених круглих столів та різного роду наукових конференцій, з поля зору дослідників не випадають. Хоча, слід зауважити, надмірне “редагування” останнім часом літопису Другої світової війни та її складової частини – Великої Вітчизняної війни – призвело до певної фальсифікації страхітливого бойового лихоліття. Довільне тлумачення історичних подій не лише не прояснює при цьому історичні істини, але часто-густо грубо прекарчує їх, не маючи нічого спільного з наукою. А це, як зазначає ветеран війни, Герой України, легендарний розвідник Євген Березняк, руйнує свідомість суспільства, деформує виховний процес [1]

Намагаючись внести певну ясність у воєнні події, автор, використовуючи архівні джерела, мемуарну та спеціальну літературу, робить спробу в визначених межах статті висвітлити картину бойової діяльності на початку 1944 р. українських, білоруських, а з ними і польських партизанів і підпільників, чисельність яких в їх структурах становила значну компактну масу. Показати, що окрім жахливого протистояння певної частини українства і поляцтва, були і чудові сторінки бойової співдружності, яка, в загальному рахунку, вносила неабиякий внесок в загальну перемогу над гітлерівськими окупантами.

На початку 1944 р. війна вступила в завершальний період. Перед Червоною Армією на той час були поставлені такі завдання: остаточно вигнати ворога з рідної землі, надати допомогу народам Європи у визволенні від фашистських поневолювачів і завершити війну повним розгромом гітлерівських полчищ у самій Німеччині. Для виконання цих завдань Червона Армія мала всі матеріальні передумови. На цей час вона перевершувала сили противника за чисельністю в 1,3 рази і за бойовим забезпеченням: зокрема, в гарматах і мінометах – в 1,7, літаках – в 3,3 рази. Не даючи перепочинку німецько-фашистським

військам на початку року, Червона Армія завдала їм ряд нищівних ударів на всіх ділянках фронту. В лютому-березні 1944 р. розгорнулися бої за звільнення Правобережної України. У вигнанні гітлерівців з цієї території брали участь війська 1, 2, 3, 4-го Українських фронтів. Силами 1-го та 2-го фронтів було розгромлено велике Корсунь-Шевченківське угруповання противника, звільнено ряд українських міст і сіл, в т. ч. Луцьк, Рівне, Миколаїв, Кривий Ріг та інші. Наступальні операції військ підтримувала багаточисельна армія партизанів і підпільників України та Білорусії. Вони громили ворожі гарнізони, пускали під укіс ешелони з живою силою, бойовою технікою і боеприпасами, висаджували в повітря мости, захоплювали переправи, разом з червоноармійцями звільняли багато населених пунктів і т.п. Їх дії були добре організованими і скоординованими, лави партизанів зростали.

Аби засвідчити свою лояльність радянській владі, до лав партизанів потягнулися й ті, хто раніше вагався, навіть учорашні поліцаї, старости, солдати охоронних батальйонів. Тим більше, що для отримання документальної посвідки про участь у партизанському русі треба було перебувати в ньому хоча б три місяці. Так, у з'єднанні загонів Тернопільської області (командир Дмитро Николайчик) було майже 140 колишніх поліцаїв, понад 30 власовців, 18 вояків Української Повстанської Армії, 27 службовців німецьких установ [2]

Зростаюча партизанська боротьба в тилу ворога мала велике значення для боїв при звільненні українських і білоруських земель від гітлерівських загарбників. На початок 1944 р. на окупованій території України, зокрема, діяло 31 партизанське з'єднання, понад 250 самостійних загонів і диверсійних груп. У Білорусії – більше тисячі партизанських загонів, які входили до складу близько 200 бригад. Разом з українськими та білоруськими партизанами продовжували хоробро боротись і поляки. Так, у Калинковичській партизанській бригаді № 99, якою командував В. Короткевич, мужньо воював Станіслав Вуйчик. У загоні № 132 Петриковської партизанської бригади – Федір Міндашек і Мар'ян Оленик. У загоні ім. Чапаєва, що діяв у Хойницькому районі, – двадцятирічний Юзеф Бугало та інші. “Поляки – партизани, – згадує І.Д. Ветров, – проявляли в боях вміння, винахідливість, мужність”. Зокрема, Станіслав Вуйчик проявив себе в бою з німецьким батальйоном у січні 1944 р. в районі села Деменки, де разом з партизанами загонів Ф.Т. Ухнальова та Г.І. Барьяша брав участь у розгромі гітлерівського підрозділу і оволодінні селом. З товаришами-партизанами він захопив автомашину з німецькими офіцерами, серед яких був і командир батальйону. При розгромі поліцейських дільниць у Савичах і Секеричах Домановичського району С. Вуйчик особисто знищив 11 фашистів. У червні 1944 р. за мужність та відвагу, проявлені в боях, С. Вуйчик був нагороджений медаллю “Партизану Вітчизняної війни”. Ф. Міндашек і М. Оленик брали активну участь у розгромі ворожих гарнізонів, диверсіях, масованому ударі по залізниці на ділянці Житковичі-Калинковичі, розгромі карателів у селах Бринів, Белев, Бобрік, Новосілки [3].

У лавах бригади ім. Чапаєва хоробрістю відзначався колишній учасник вересневої кампанії, а пізніше солдат 20-го козацького кавалерійського полку Вітольд Рожанський. Разом з білоруськими партизанами він брав участь в багатьох боях і диверсійних операціях до 23 квітня 1944 р. В цей день він був поранений і вдруге захоплений у полон, і після тяжких допитів, знущань та тортур був вивезений до табору смерті в Бруцьк, що знаходився на території Австрії. Але це не зломило відважного патріота. Він знову втік та, пройшовши Австрію, Чехословаччину, Польщу, перейшов лінію фронту і вступив у Червону Армію, у лавах якої продовжив боротьбу з фашизмом [4].

Чисельність польських громадян у партизанських формуваннях продовжує зростати. Зокрема, на початку 1944 р. до складу з'єднання “Єще Польска не згінела” Роберта Сатановського вступило 140 поляків [5]. Головним чином це були прості трударі, сповнені як патріотичними почуттями, так і бажанням спастися від кривавої різанини, що розгорілася на теренах Волині.

Окрім поповнення вже діючих партизанських структур, польські патріоти, як і в попередні роки, брали участь у формуванні нових груп і загонів. Один з них був створений в районі Гути-Пеняцької. Зачатком його була група партизанів з загону Дмитра Медведєва. Активну допомогу в його організації надали мешканці села, в якому проживали головним чином поляки. Найбільш активним помічником у цій справі був інженер Казимир Войцехівський. Довідавшись про це, гітлерівці оточили село і підпалили його. Новосформований загін, не маючи досвіду, не зміг довго протистояти ворогу. Були спалені всі хати і знищено все населення, за винятком 17 осіб, які дивом врятувались і розповіли про цю звірячу розправу. Казимира Войцехівського карателі облили нафтою і спалили.

В околицях Пінська Логішинськими підпільниками, керованими Олексієм Жилевичем і Єжі Ваховським, що прибули під загрозою арешту до бригади ім. Куйбишева під командуванням В.М. Антоновича, був створений загін під назвою “Логішинський” чисельністю 30 бійців. Командиром його став О. Жилевич. В районі озера Нароч було створено загін “Білого” чисельністю 35 осіб під командуванням Яна Фрей-Білецького і Стефана Антоновича. На початковій стадії своєї діяльності загін знаходився при бригаді Ф.Маркова і діяв на залізничних комунікаціях Молодечно – Полоцьк і Вільнюс – Мінськ. У районі Васілічек, північно-західній частині Барановицького округу, був створений загін ім. В. Василевської чисельністю близько 30 осіб. Його зачатком була група партизанів Павла Крета, яка знаходилась при Комітеті польських патріотів і місцева група Армії Крайової Вацлава Альхімовича. Новостворений загін увійшов до складу бригади ім. Ленінського комсомолу під командуванням поляка Антоні Станкевича [6].

У травні 1944 р. наказом за № 26 у партизанській бригаді ім. Чапаєва була створена польська рота при загоні ім. Пономаренка. Її командиром був призначений Адам Некраш, комісаром – Казимир Крицький, командирами взводів – Петро Борткевич і Валентин Висоцький [7]. Одночасно спостерігається тенденція відкликання з польських партизанських структур вітчизняних спеціалістів і надання їм характеру чисто національних. Згадуючи про це, О.Ф. Федоров зокрема пише: “Поступово ми відкликали з бригади (ім. В. Василевської – С.І.) тимчасово надісланих туди наших радників. На початку 1944 року там залишились тільки комісар В. Креницький, який прекрасно спрацював з Шелестом, начальник штабу Капорцев, інструктор з міннопідривної справи Руденко, заступник комбрига з розвідки Григорій Біда... Думаю, що на бригаду з чотирьохсот чоловік це не дуже й багато” [8]. Це пояснюється тим, що подальша присутність українських, білоруських спеців у цих формуваннях, куди вони часто-густо були включені в багатьох випадках на прохання самих поляків, була недоцільною. Оскільки польські бойові товариші, перейнявши всі “хитрощі” партизанської тактики і боротьби, самі мали вирішувати бойові проблеми. І як показали подальші події, прекрасно з цим справлялися. Доказом цьому є їх бойові результати. Так, з'єднання “Єще Польска не згінела” за період весни 1943 – весни 1944 рр. провело 35 боїв з ворогом, знищило 15 локомотивів, 49 вагонів, 26 шосейних мостів, 5 автомашин, 2 дільниці поліції. На рахунку загону ім. Костюшка понад 100 бойових операцій, декілька пущених під укіс ешелонів, декілька сот знищених гітлерівських

солдатів і офіцерів. За час літа 1943 р. – весни 1944 р. партизани Ч. Зіманаса пустили під укіс 8 ворожих ешелонів, знищили 3 мости, понад 6 тис. м залізничної колії, 2,5 км телефонно-телеграфного зв'язку та інше [9].

Польські формування, що воювали з фашизмом в лавах українського і білоруського партизанського руху, отримували систематичну допомогу озброєнням, боеприпасами, медикаментами та іншим, що дозволяло їм розбудовувати свої сили. Так, завдяки такій допомозі були створені і включені до складу з'єднання “Єще Польска не згінела” загони: ім. С. Чарнецького під командуванням Генрика Гранцовського, ім. Я. Кілінського – Яна Шафарчика, ім. Б. Гловацького – Любанського.

Характерною рисою керівництва і діяльності партизанських сил в той час було визначення мети, завдань і методів здійснення найбільш значних і важливих їх бойових операцій із врахуванням обстановки, що складалася на фронті і в тилу ворога. Завдяки цьому забезпечувалось узгодження дій партизанів і військових підрозділів в ході наступальних операцій, яке було досить результативним. Відзначаючи це, маршал А.М. Василевський підкреслював: “По досвіду своєї роботи в Генеральному штабі, я можу з усіма підставами стверджувати, що партизанський рух і боротьба народу в тилу ворога відігравали роль важливого фактора в загальних стратегічних планах і розрахунках Радянського Верховного Головнокомандування і брались до уваги при розробці великих наступальних операцій” [10].

У третьому заключному періоді Вітчизняної війни для дій партизанських формувань були характерні довготривалі рейди як своєю окупованою територією, так і за її межами, а також тісна їх взаємодія з військами Червоної Армії, що наступали. З наближенням їх до міст і сіл партизани, підпільники пліч-о-пліч з ними вели кровопролитні бої проти гітлерівців за захоплення мостів, переправ, комунікацій, звільнення населених пунктів. Ця взаємодія відбувалася на всіх ділянках фронту. Відзначаючи цю обставину, гітлерівський генерал Л. Рендулич писав, що “...ні на одному іншому театрі військових дій не було такої взаємодії між партизанами і регулярною армією, як на російському” [11].

Взаємодія українських, білоруських, а з ними і польських партизанів з передовими червоноармійськими частинами почалася в кінці 1943-го – початку 1944 рр. на території Західних регіонів України і Білорусії. Зокрема, українські і польські партизани формувань В. Бегми, М. Таратути, І. Шитова, Ю. Собєсяка, В. Чепіги, С. Санкова, О. Філюка та інших брали активну участь у розробленій Українським штабом партизанського руху операції “Партизанський коридор”, із сприяння діям військ 1-го Українського фронту в проведенні Рівне-Луцької наступальної операції і в т. ч. спільних боях з ними за визволення Волині. Так, в ніч з 30 на 31 грудня 1943 р. спільно з червоноармійцями в боях за місто та залізничну станцію Олевськ взяв участь загін А. Перевишка, в якому була сконцентрована основна маса поляків з'єднання А.П. Бринського. В боях серед інших партизанів відзначились брати Ян, Петро та Павло Войцехівські. В кінці грудня 1943 р. разом з частинами 13-ї армії генерал-лейтенанта М.П. Пухова в боях за звільнення міста Березно Костопільського району взаємодіяв 6-й батальйон ім. Держинського під командуванням К. Туревича із з'єднання І. Шитова.

4 січня 1944 р. з'єднання І. Скубко та В. Андреева, взаємодіючи з 81-ю дивізією, зайняли Городницю, а 9 січня українські та польські партизани О.М. Сабурова разом з червоноармійцями оволоділи залізничною станцією і містом Дубровиця та населеними пунктами Колки, Бережки, Левки, Залуж'є. Цим самим спільні військово-партизанські сили

перешкодили противнику підірвати залізничний міст через ріку Случ на лінії Сарни – Луцинець і забрати в неволю мирне населення. Розвиваючи успіх, партизани оволоділи залізничною станцією Бяла і районним центром Висоцьк. Внаслідок цих дій важлива рокадна дорога противника Рівне – Мінськ була перерізана передовими військовими підрозділами і партизанами [12].

9 січня 1944 р. загони Української Повстанської Армії-Південь під командуванням Бистрого розбили німецьку колону в Лисогірці, в районі Кам'янця-Подільського. Були захоплені досить значні трофеї: 7 кулеметів, 2 міномети, 10 рушниць, 30 тисяч патронів, 500 гранат та інше військове спорядження [13].

Активізують свою діяльність й інші національні військові сили, які мали в своєму складі близько 100 тисяч вояків і численний підпільний актив (понад 100 тисяч) [14]. Це підтверджують і німецькі документи. Так, в одному з німецьких донесень у Ставку Гітлера від 9 лютого 1944 р. про український опір наголошувалося: “Український національний рух опору (Бандери) поширився також на територію Галичини, населеної українцями. Військова організація називається Українська повстанська Армія (УПА). Загальний чисельний склад на Галичині і в Україні становить 80000 чоловік. Головний ворог в Галичині – це німецька адміністрація і поляки” [15].

Діяльність національних військових підрозділів набувала важливого політичного значення, про що свідчать, як зауважує В.І. Кучер, німецькі документи. Зокрема, в одній із німецьких пам'яток про Рух опору на території України наголошувалося, що УПА – це військова організація найсильнішого політичного руху [16].

У січні-липні 1944 р. за ініціативою ОУН (Б) була сформована позапартійна структура з функціями цивільного і військового управління – Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), яка мала очолити збройну боротьбу проти окупантів, а після досягнення незалежності передати всю повноту влади Українським Установчим Зборам. УГВР декларувала ворожість і до гітлерівців, і до більшовиків – “як окупантів України”. З вигнанням німецьких загарбників та поверненням Червоної Армії Організація Українських Націоналістів, виходячи із стратегії боротьби “проти німецького та радянського імперіалізмів”, перенесла центр ваги своєї діяльності на розгортання роботи по розкладанню червоноармійських підрозділів та ведення партизанської боротьби в їх тилу [17].

А тим часом боротьба проти гітлерівських окупантів наростала. В напрямку на Рівне партизани загону ім. Кармелюка з'єднання Івана Федорова 12 січня 1944 р. з розвідкою передових частин Червоної Армії вступили в м. Володимирець, а 13 січня основні сили з'єднання здійснили сміливий напад на районний центр і станцію Рафалівка. Зломивши опір ворога, партизани зайняли станцію і залізничні мости на ріці Стир, розмінували підготовлені до знищення будівлі. Намагаючись вибити партизанів зі станції, німці при підтримці бронепοїзда провели дві контратаки. Партизани змушені були залишити обидва мости, але станцію і місто відстояли і передали червоноармійським частинам, що надійшли [18].

З'єднання О.М. Сабурова разом з наступаючими частинами 13-ї армії взяли участь (12 січня 1944 р.) у звільненні Бухмача, а 14 січня разом з партизанами Івана Шитова та Степана Маликова – у звільненні Костополя. Партизани з'єднань В. Бегми, І. Федорова, М. Таратути – Цумані і Рівного (29 січня – 2 лютого 1944 р.). В боях за ці великі населені пункти також відзначилися бійці загону Миколи Куницького і бригади Юзефа Собесяка. Партизани Юзефа Собесяка брали участь також і в боях за Городище і Деражну [19].

Допомогу військам 8-ї гвардійської кавалерійської дивізії та 6-ї гвардійської стрілецької дивізії у звільненні м. Рівне надали також українські та польські підпільники. Вони здійснювали диверсійні акції в місті, чим нанесли ворогу відчутні втрати. Під час боїв за місто 5-му гвардійському піхотному полку важливу допомогу надав польський загін самооборони чисельністю 40 осіб з місцевості Любомирськ. Польські патріоти допомогли червоноармійцям потай підійти до міста і несподівано атакувати гітлерівську оборону [20].

З 20 січня до 3 лютого 1944 р. бої з частинами німецької армії в районі Цумань-Дорожів вели з'єднання партизанів В.А. Бегми, І.Ф. Федорова та М.В. Таратути. Внаслідок успішних дій партизани звільнили місто Цумань від окупантів, знищивши в боях 238 солдатів і офіцерів противника, 3 танки, 7 автомашин і врятували від явної смерті життя більше сотні поранених червоноармійців. У боях, як зазначає начальник 1-го відділу УШПР полковник Бондарев, була відтягнена частина сил ворога і тим самим надана допомога в оволодінні містом Рівне [21].

Після взяття Березно за наказом партизанського командування з'єднання Івана Шитова повинно було перейти лінію фронту в районі населеного пункту Степань, вийти в тил ворога і рухатись на Луцьк, щоб тут вступити у взаємодію з наступаючими частинами Червоної Армії. Однак партизани, здійснюючи цей маневр, підійшли до міста, коли воно вже було звільнено. Звичайно, ніхто не зміг передбачити такого стрімкого розвитку фронтових подій. На початку лютого 1944 р. з'єднання Івана Шитова було розформовано, маючи на бойовому рахунку 10 тис. знищених ворожих солдатів і офіцерів, 163 пущені під укіс ешелони та інше [22].

3 лютого Москва салютувала військам 1-го Українського фронту під командуванням генерал-лейтенантів В.М. Пухова, В.К. Баранова, С.В. Соколова, М.І. Глухова, генерал-майорів Х.-У.Д. Мамсурова, В.Д. Васильєва, П.О. Хрустальова, П.І. Зубова та інших, які оволоділи містами Луцьк, Рівне, Здолбунів, двадцятьма артилерійськими залпами з 224 гармат. Одночасно ці залпи гриміли і на честь партизанських сил, адже "коридор" мав вирішальне значення у Рівне-Луцькій операції 1-го Українського фронту. Вони виправдали довір'я командуючого фронтом генерала армії М.Ф. Ватутіна, повністю замінили нестачу армійських сил на цьому напрямку [23]. На ознаменування отриманих перемог військовим з'єднанням та частинам, які найбільше відзначились у боях, було присвоєно найменування "Луцьких" і "Рівненських".

22 – 28 лютого 1944 р. наступ на Ковель з метою захоплення його до приходу частин Червоної Армії вели партизани з'єднань Олексія Федорова та Степана Маликова. Однак противник перекинув сюди значні сили піхоти та танків і зумів втримати місто. Партизани змушені були відійти. І хоча задумане не вдалося здійснити, партизани розгромили гарнізони противника в селах Секунь, Облапи, Дубова, Шушки, а також гарнізон на блокпосту біля залізниці Брест – Ковель. Знищили 1103 ворожих солдатів і офіцерів, 2 танки, 58 автомашин, 7 складів з боєприпасами. Захопили трофеї: 1 гармату, 7 мінометів, 27 кулеметів, 30 автоматів і 259 гвинтівок [24]. Це, звичайно, допомогло згодом червоноармійцям оволодіти цим населеним пунктом і важливою залізничною комунікацією.

З'єднання Олексія Федорова відійшло на правий берег ріки Стохід і продовжило бойову і диверсійну діяльність на комунікаціях противника.

У результаті розгортання наступу Червоної Армії на Волині вийшло так, що гітлерівці відступали за лінією залізниці, а партизани Олексія Федорова, будучи дещо північніше,

опинились в радянському тилу. Але, оскільки не скрізь лінія фронту стабілізувалася, це давало змогу партизанам просочуватись у німецький тил і продовжувати свої дії. Так зробила, наприклад, диверсійна група 8-го батальйону з 40 осіб, пустивши під укіс 5 ворожих ешелонів. Повертаючись до свого табору, партизани несподівано зустріли червоноармійців одного з полків 38-ої дивізії. Вони чекали на підкріплення, щоб атакувати гарнізон противника в селі Тур, який нараховував 300 осіб. Партизани запропонували не чекати підкріплення, а разом з ними атакувати ворога, мотивуючи тим, що у них 12 ручних кулеметів, в т.ч. 1 станковий і досить автоматів. Одночасно вони виклали свій план операції, який полягав у тому, що партизани непомітно підкрадуться в тил фашистів і коли почнеться їх атака, тоді в лоб атакуватимуть червоноармійці. Командир полку погодився і далі все розгорнулося згідно з планом. Удар з двох боків був для ворога несподіваним. 72 гітлерівців було вбито, 67 здалося в полон, решта розбіглася. На полі бою ніхто з партизанів не загинув, лише один був поранений. Командир 38-ої гвардійської стрілецької дивізії в радіограмі Олексію Федорову висловив подяку 8-му батальйону Никифора Халімона за участь у бою біля села Тур і прохання нагородити тих, що відзначилися в цьому бою [25].

Партизани з'єднання Олексія Федорова допомагали армійським частинам визволити від ворога й інші населені пункти. Три батальйони з'єднання спільно з підрозділами 38-ої гвардійської дивізії провели досить серйозну операцію біля села Речиця. Тут, відступаючи у брестському напрямку, гітлерівці утримували в своїх руках невеликі плацдарми на правому березі Прип'яті. Оволодіти Речицею і розташованою за нею переправою означало б відкрити дивізії шлях на Брест. Ось чому гітлерівці прикрили Речицю лінією окопів, зосередили тут багато артилерії та мінометів, поставили сильний гарнізон. А 38-а дивізія могла діяти біля Речиці лише силою одного полку. Кілька його атак були безуспішними. Червоноармійці зазнали втрат. Тоді штаб дивізії звернувся до Олексія Федорова за допомогою. Керівництво з'єднання направило до Речиці три батальйони під загальним командуванням Миколи Ніколенка. Проявивши тактичну гнучкість, добре використавши в наступі партизанські хитрощі, сміливість та ініціативу, сумлінність виконання своїх обов'язків, партизани оволоділи Речицею. В Речиці діяли тільки два батальйони – Миколи Ніколенка і Володимира Володіна. Третій, очолюваний Никифором Халімоном, обігнувши село, вийшов до Прип'яті й захопив паромну переправу. Після бою командир 38-ої дивізії відзначив велику роль партизанських батальйонів у боях за Речицю і висловив їм за це подяку [26].

За бій біля Речиці 90 відсотків партизанів Никифора Халімона, чисельність батальйону якого становила 100 чоловік, як інші партизани, що брали участь у бою, були представлені до урядових нагород. Никифор Халімон був представлений до нагородження орденом Леніна [27].

26 березня 1944 р. під Кортелісами в Камень-Каширському районі спільно з 95-м полком 217-ої піхотної дивізії, що опинився в результаті наступу в тилу німців, вели бій з переважаючими силами ворога партизани з'єднання “Єще Польска не згінела” під командуванням Роберта Сатановського, після чого об'єднані сили пробилися через лінію фронту, яка проходила вздовж ріки Стохід [28]. Українські та польські бійці загону “Орли Прикарпаття” чисельністю 120 чоловік спільно з 1-ю гвардійською танковою бригадою і солдатами одного із стрілецьких полків 271-ї стрілецької дивізії вели бій за місто Надвірна [29].

Отже, бойові успіхи українських, білоруських, а з ними і польських партизанів і підпільників, вояків національних формувань були очевидні. Своїми активними діями вони

прискорили вигнання німецьких окупантів з України та Білорусії, відкривали шлях Червоній і Польській Арміям у Польщу та Східну Прусію.

1. Березняк Є. *Не було б Перемоги – не було б України // Товариш.* – 2002. – № 42 (524). – жовтень.
2. Чайковський А.С. *Невідома війна. (Партизанський рух в Україні 1941 – 1944 рр. Мовою документів, очима історика).* – К., 1994. – С. 56.
3. Ветров И. Д. *Они не боялись врага // В едином строю: Воспоминания участников партизанского движения в Белоруссии 1941 – 1944.* – Минск, 1970. – С. 397 – 398.
4. Tobiasz J. *Szli na Zachód // Za wolność i lud (dalej: ZWiL).* – 1973. – № 40. – S. 13.
5. *Державний архів Львівської області (далі: ДАЛО), ф. Р-35, оп. 13, спр.55, арк. 29.*
6. Антонович В.М. *Братья по оружию // В едином строю.* – С. 161 – 162; Biegański W., Juchniewicz M., Okęcki S. *Polacy w ruchu oporu narodów Europy 1939 – 1945.* – W., 1977. – S. 366 – 367.
7. Juchniewicz M. *Polacy w radzieckim ruchu podziemnym i partyzanckim 1941 – 1944.* – W., 1973. – S. 347.
8. Федоров О.Ф. *Остання зима.* – К., 1982. – С. 232.
9. Góra W., Juchniewicz M. *Walczyli razem: O współdziałaniu polskich i radzieckich oddziałów partyzanckich w latach drugiej wojny światowej.* – Lublin, 1972. – S. 212, 274, 304.
10. Іващук С.О. *По той бік фронту. (Антифашистська боротьба на території України, Білорусії та Польщі в роки Другої світової війни).* – Львів, 1997. – С. 121.
11. Рендулич Л. *Партизанская война // Итоги второй мировой войны: Пер. с нем.* – М., 1957. – С. 147.
12. *Советская Украина в годы Великой Отечественной войны: Док. і матер.* – Т. 3. – К., 1980. – Д. № 132, № 134. – С. 173, 175, 176.
13. *УПА в світлі документів з боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу 1942 – 1945.* – Т. 2. – Мюнхен, 1957. – С. 31.
14. Мірчук П. *Українська Повстанська Армія 1942 – 1952.* – Львів, 1991. – С. 51.
15. Гордасевич Г. *Степан Бандера: людина і міф.* – Львів, 2001. – С. 188.
16. Кучер В.І. *Національно-визвольна боротьба в Україні в роки Другої світової війни // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей.* – К., 2002. – Вип. 6. – С. 236.
17. Гриневич В.А. *До питання про діяльність ОУН у Червоній Армії в роки Другої світової війни // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. стат.* – К., 1997. – Вип. 1. – 204; Шиловцев Ю.В. *Деякі уроки і актуальні проблеми історії України в роки Великої Вітчизняної війни // Україна у Другій світовій війні: Уроки історії та сучасність: Матеріали міжнародної наукової конференції (27 – 28 жовтня 1994 р.).* – К., 1995. – С. 22.
18. Зинченко Ю.И. *Боевое взаимодействие партизан с частями Красной Армии на Украине. 1941 – 1944.* – К., 1982. – С. 125.
19. *Боевое содружество советского и польского народов.* – М., 1973. – С. 188; Juchniewicz M. *Pierwszy etap walk wyzwolęczych na Zachodniej Ukrainie // ZWiL.* – 1979. – № 6. – S. 8; Juchniewicz M. *"Maks" z lasów Maniewieckich // ZWiL.* – 1977. – № 28. – S. 12.
20. Juchniewicz M. *Pierwszy etap walk wyzwolęczych na Zachodniej Ukrainie // ZWiL.* – 1979. – № 6. – S. 8.
21. Іващук С.О. *По той бік фронту.* – Львів, 1997. – С. 121.
22. Гитуляр И.Л. *О чем шелестят дубравы.* – К., 1985. – С. 134, 139.
23. Автомонов П.Ф. *Фронт не позначено: Повість-портрет.* – К., 1987. – С. 196.
24. *Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941 – 1945): Наук. довід. вид. / Авт.-упоряд. О.В. Бажан, А.В. Кентій, В.С. Лозинський, О.С. Ткач.* – К., 2001. – 17, 61; *Советская Украина в годы Великой Отечественной войны.* – Т.3. – Д. № 144, № 174. – С. 186, 226.
25. Федоров О.Ф. *Остання зима.* – С. 276 – 284.
26. *Там само.*
27. ДАЛО, ф. Р-82, оп. 1, спр. 1, арк. 57-58.
28. Juchniewicz M. *Między Prupescią i Dniestrem // ZWiL.* – 1979. – № 13. – S. 11.
29. Іващук С.О. *По той бік фронту.* – Львів, 1997. – С. 124.